

Ewald A. L., *Erroberung Preussens durch die Deutschen*. 4 Keile, Halle 1872-1886.

Huss R., *Die Flandrer und Holländer in der ostdeutschen Kolonisation des XII. Jahrhunderts*, in *Archiv für Wanderungswesen*, 1, 34-38, 79-87.

Loesch H. v., *Neue kirchenrechtliche Forschungen zur Kolonisationsgeschichte Ostdeutschlands*, in *Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens*, 59, 158-163.

Neumann L., *Veranlassung, Umfang und Bedeutung der flämischen Siedlungen in der Provinz Sachsen*.

Schmid H. F., *Die slavische Altertumskunde und die Erforschung der Germanisation des deutschen Nordostens*, in *Zeitschrift für slavische Philologie*, 1, 346-415, 2, 134-180.

Schulze Ed. O., *Kolonisierung und Germanisierung der Gebiete zwischen Saale und Elbe*. Leipzig 1896, Quart.

Sens W., *Bismarckland und Flämingland. Versuch eines heimatgeschichtlichen Atlases für die heutigen Kreise Jerichow I. und Jerichow II. Ziesar, W. Leddin*, 60 Seiten, 27 Karten, 6 Mark.

Wersebe A. v., *Ueber die niederländischen Kolonien, welche im nördlichen Teutschlande im 12. Jahrhundert gestiftet worden*. 2 Bände, 1815-1816.

Wollesen E., *Zur Christianisierung der Altmark*, in *Zeitschrift des Vereines für Kirchengeschichte Sachsens*, 2, 1-20.

Landek bei Tepl.

Alb. STARA O. Praem.

ROND DE UITGAVE DER BOLLANDISTEN AANGAANDE DE NORBERTIJNER HEILIGEN-LEVEN

-:-

:-:

Het wetenschappelijk werk der « Vitae Patrum » in 1616 door Heribertus Rosweydens S. J. opgezet, en op verzoek van Paus Alexander VII door Joannes Bollandus s. j. naar een vast, afgelijnd plan voortgezet en uitgebreid onder naam van «-Acta Sanctorum» had van af 1659 als medewerkers hunne niet minder bekwame medebroeders Henschenius en Papebrochius, die door hunnen fijn aangelegden kritischen geest, het werk als het ware bezielde.

Quod Rosweydens praeparat

Quod Bollandus inchoarat

Quod Henschenius formarat
perfectit Papebrochius.

En zoude men er niet met het volste recht mogen aan toevoegen ?
« Tongerloa servavit »

Want terwijl de werkzaamheden der Bollandisten door den staatsraad van Jozef II werden afgeschaft, behoevede de Prelaat Hermans, door het aankopen, niet alleen van bibliotheek, magazijnen en materiaal, maar bijzonder door het onderbrengen en voortzetten van dit werk in zijne abdij, dat die letterschat België ontvreemd werd. 't Is voorzeker niet de geringste eer, welke daar-door de abdij Tongerlo ten deel is gevallen.

In de jaren 1643 tot 1648 waren reeds een vijftal boekdeelen verschenen nl. de levensbeschrijvingen der heiligen, der maanden Januari en Februari, onder welke ook eenige der Norbertijner Heiligen voorkwamen o. a. dat van den H. Godefridus en H. Evermodus. Daartoe had men den schrijvers eene uitgave bezorgd eener oude « Vitae » ingeleid met kritische beschouwingen en voorzien van de noodige nota's ter opheldering. Het kon niet anders, van zelf moest deze uitgave de aandacht gaande maken in de orde en weerklank vinden in de algemeene Kapittelvergadering.

Antwerpen was de stad der werkzaamheden van de Bollandisten ; daar waren de eerste boekdeelen der « Acta Sanctorum » verschenen. Daar ook naast de heuristische methode der Jesuiten-heiligen-schrijvers, werden in de Norbertijner St. Michielsabdij, in dezelfde lijn de historische opzoekingen rond het verleden der orde, de biographien van St Norbertus, en die der heiligen en gelukzaligen der orde voortgezet, zóó goed zelfs dat, wanneer de Bollandisten de « Vita S. Norberti » ad sextam Junii moeten afdrukken, zij zonder meer de uitgave overnemen, voorheen kritisch verzorgd, door Prelaat Jan Chrysostomus Van der Sterre.

Prelaat Van Couwernen, dezes opvolger, zal in de algemeene kapittelvergadering ook wel de persoon geweest zijn, die aan de belangstelling der samengekomen Prelaten den noodigen uitleg verschaftte over de uitgegeven « Vitae » en over den toekomstigen arbeid desaangaande.

Wij zien hem althans in 1660 aldaar verschijnen, met een schrijven van de Bollandisten Bollandus en Henschenius, waarin hij in hun naam, vraagt, dat tot voortzetting van hun arbeid, hun uit de archiefsdepots der abdijen ook zou medegedeeld worden wat betrekking heeft op de vereering der Heiligen der Orde.

De kapittelvergadering stemde eenparig toe en richtte een spe-

ciaal schrijven tot de Bollandisten, om ze te bedanken en geluk te wenschen met wat zij ter eere der heiligen der Orde, en in het algemeen ten bate der H. Kerk, hadden uitgewerkt. Waarop ook de Bollandisten dankend antwoordden en nogmaals dringend verzochten, alles wat den eeredienst der Heiligen van de Orde aanbelangde hun toe te zenden. De gegevens zouden den Abt van St. Michiels abdij overhandigd worden, en langs deze bemiddeling aan de Bollandisten toevertrouwd.

Een afschrift dezer twee brieven is overgenomen uit een register in het Archief der Abdij van Postel bewaard, destijds aangelegd door Prelaat N. V. Couwervan der St. Michielsabdij. Naar het hier voorhanden afschrift publiceeren wij ze.

Abdij Postel

A. NOYONS, O. Praem.

3 Maii. 1660. — *Epistola Reverendissimi Capituli Generalis celebrati in Archicœnobio Praemonstratensi anno 1660, dominica « Cantate » ad R.R. Patres Joannem Bollandum et Henschenium Soc. Jesu.*

Exposuit Amplissimus Dominus Abbas Sti Michaelis Antverpiae rogatu R.R. Adm. P.P. vitas quasdam Sanctorum sacri ac canonici Ordinis Praemonstratensis impressas Antverpiae in tomis Januarii et Februarii, cum manuscripto adjuncto in quo petitur a Reverendissimo Capitulo Generali in archicœnobio Praemonstratensi celebrato anno 1660, ut dignetur Reverendissimum Capitulum causam tam favorabilem Ordini nostro ac toti Ecclesiae proficuum promovere, transmittendo scripta si quae habent in laudem dictorum sanctorum facientia, qui cultum aliquem publicum habent. Cui petitioni justissimae, libentissime ac cum omnium applausu annuit Reverendissimum Capitulum generale, plurimas referens gratias pro tam insigni labore ac studio in edendis ac illustrandis sanctorum Ordinis nostri vitis, ac addicens se profuturo quaeque pro promovendo laudabilissimo hoc zelo transmissurum ad Amplissimum Dominum praefatum abbatem Sancti Michaelis, ab eo ulterius reverendis adm. P.P. vestris communicanda, confidens eos laudabilem ubique mentionem facturos (quod et in editis hucusque scriptis prestitere) ubi poterunt, de antiquissimo Ordine Praemonstratensi, hortans eos ex devotione quam gerunt erga ordinis sui sanctos et uberem totius Ecclesiae fructum, non desinant tam sancto ac laudabili studio insudare : pro modulo nostro gratitudinis officium

exhibitori, ac ab Altissimo et Justissimo Remuneratore condignam tantis laboribus mercedem accepturi. Ex praedicto Praemonstratensi Archicœnobio, 7 Maii 1660.

Frater Gregorius de Croy
Cap. Gen. Secret.

Vermeld H. S. bladz. 3.

8 Julii. 1660. — *Epistola R.R. P.P. Jo. Bollandi et Godefridi Henschenii, qua respondent ad epistolam a Reverendissimo Domino Generali nostro ac toto Capitulo generali ad se missam.*

Pax Christi.

Reverendissime Domine.

Quas litteras a Reverendissima Paternitate Vestra et Generali Sanctissimi Ordinis vestri capitulo attulit Amplissimus D. Norbertus a Couwerven, S. Michaelis in hac civitate abbas, eae nos vehementer recrearunt. Quippe ex eis intelligimus quam benigne idem Reverendissimum Capitulum Generale admiserit, quod per eundem Amplissimum abbatem rogaveramus, nimirum ut nobis ex particularium Sacri Ordinis Vestri cœnobiorum archivis, aliorumve monumentis communicarentur vitae, translationes, miracula, quaeque alia facerent ad honorem amplificandum majorem virorum, qui vel Sedis Apostolicae decreto, vel communi populorum pietate, ab immemorabili tempore sancti aut beati habitus appellatique sunt, et aliquo publicae venerationis indicio culti, et libere eorum in nostro de sanctis opere consignari natales et res gestae in lucem dari possint. Enimvero nobis erit illud longe jucundissimum, iis recensendis opus nostrum locupletare, ac vel sic gloriam conari adaugere eius Ordinis, qui Ecclesiam Dei et praedicatione apostolica et omnigena exercitatione virtutum, ita olim illustravit et vero illustrat etiam num, ubi non eius cœnobia heretici occuparunt aut evertunt, ut in parte aliqua Belgii nostri ac Germaniae et alibi. Quamquam confidimus fore, ut quae sic sunt ab impiis subversa, ea brevi quoque Ordini restituantur, et pristinum recipiant disciplinae religiosae sanctitatisque splendorem.

Id enim et Reverendissimae Paternitatis Vestrae et cœterorum Antistitum Ordinis indefessa sollicitudo, et subditorum virorum eximiae virtutes a divina bonitate impetrabunt ac nos quoque et fundendis ad Deum precibus, spem hanc nostram qua licebit provehere nitemur, et nonnihil fortassis ad eam rem conferemus

dum quae a vestris praeclare gesta sunt proferemus in lucem. Ea autem quo propensius communicentur, ut antehac fecimus, quibus et locis singula, quorumque studio nacti simus profitebimur. Nunc sanctos eosdem majores nos, et alios cœlites, quorum honori hoc omne nostrum studium dicavimus, obnixe precamur, ut Reverendissimam Paternitatem vestram Ordinemque universum patrocinio suo tueantur, et cœlestibus cumulent bonis, quod iterum iterumque vovemus.

Reverendissimae Paternitatis Vestrae
Humillimi clientes
Joannes Bollandus
Godefridus Henschenius
e societate Jesu.

Antverpiae, 8 Julii 1660.

Vermeld H. S. bladz. 177.

* * *

KRONIJK OVER ST. CATHARINADAL TE BRED
EN OVER DE GEBEURTENISSEN IN DE STAD. —
1637-1643. -:- -:- -:- -:- -:-

Balthazar Cruyt, proost van St. Catharinadal, heeft ons in een eigenhandig geschreven kronijkje, enkele bladzijden nagelaten uit de geschiedenis van zijn Norbertinessenklooster in het onrustige stadsmidden te Breda, nadat de Spanjaarden er uitgedreven waren door de manschappen van Frederik Hendrik.

Eenige brokken uit dit kronijkje werd gepubliceerd door V. V a n d e r A u r a in *Taxandria* (dl. II, 1895, blz. 268-273) onder titel: *Uit de jaarboeken van Breda: Verdrijving der Roomsche geestelijken*. We denken dat de uitgave van heel dat kronijkje de moeite loont om reden der belangrijke stadsgebeurtenissen waarin de geschiedenis van St Catharinadal gedurende die jaren zich voortbeweegt, en waarmede ze nauw in verband staat.

Het kronijkje in een Handschriftje van 9 folios op 8-23 cm., en berust in het archief van St. Catharinadal te Oosterhout.

Abdij Tongerlo.

A. ERENS, O. Praem.